

INTERVJUREFERAT – MARI TROMMALD

Intervju av:	Mari Trommald, direktør Bufdir
Sted:	Tollbugata 12, Oslo
Tid:	8. desember 2021, 13:30-15:30
Digitalt eller fysisk:	Digitalt
Leder av intervjuet:	Per Arne Olsen fra kommisjonen
Øvrige deltagere som deltok fysisk:	Anne Skevik Grødem og Ida Skirstad Pollen fra sekretariatet. Erik Sundet fra PwC.
Øvrige deltagere som deltok digitalt:	Rolv Terje Lie fra kommisjonen. Erik Sundet fra PwC.
Ev. bisittere	Tove Bruusgaard, avdelingsdirektør Bufdir

PRESISERING OM REFERATET

Dette referatet er utarbeidet i dialogs form og er en gjengivelse av det som ble sagt under intervjuet, med enkelte språklige justeringer. Spørsmål og bemerkninger fra kommisjonen fremkommer i fet skrift.

INNLEDNING AV INTERVJUET

Per Arne Olsen ønsket velkommen og presenterte deltagere til stede.

Ida Skirstad Pollen informerte om de praktiske og rettslige rammene for intervjuet:

- Det er satt av 2 time(r) til intervjuet.
- Det tas lydopptak av samtalen og skrives referat fra samtale. Referatet vil bli forelagt deg for gjennomlesning så snart det er renskrevet, og du kan da komme med eventuelle korrigeringer/suppleringer. Det er ikke tanken da at det skal være en ny forklaring.
- Lydopptaket og referatet er kommisjonens interne dokumenter, og det vil i utgangspunktet ikke bli gitt innsyn i dette materialet så lenge kommisjonen arbeider. Offentleglova gjelder og det er derfor en plikt til å vurdere meroffentlighet. Etter overlevering vil det vurderes meroffentlighet i sentrale referater. Etter avlevering av kommisjonens arkiv er det Arkivverket som forvalter innsyn i kommisjonens arkiv.

- Du har plikt til å forklare deg for kommisjonen. Det følger av forskrift at «[e]nhver som utfører arbeid eller tjeneste for et forvaltningsorgan underlagt Kongens instruksjonsmyndighet plikter å gi Koronakommisjonen den informasjon som er nødvendig for at kommisjonen kan utføre sitt arbeid i henhold til mandat».
- Det kan reises spørsmål om den som har forklaringsplikt overfor en granskingskommisjon kan straffes for å forklare seg bevisst uriktig etter straffeloven (2005) § 221 første ledd bokstav c. Kommisjonen mener at den ikke er et forvaltningsorgan som utøver offentlig myndighet, og at det derfor ikke er straffbart å forklare seg bevisst uriktig for kommisjonen. Det pekes imidlertid på at det kan være noe tvil om denne konklusjonen, og vi vil jo uansett oppfordre deg til å snakke sant.
- Du kan forklare deg også om taushetsbelagte forhold. (Se lov om informasjonstilgang for Koronakommisjonen (koronakommisjonsloven) § 2.) Og det du forklarer deg om –som er taushetsbelagt – har vi som er til stede her taushetsplikt om. (Forvaltningsloven §§ 13 til 13 f, jf. lovens § 3.)
- Det presiseres at opplysninger fra samtalen vil kunne bli vist til i den endelige rapporten. Kommisjonen vil følge praksis fra tidligere granskingskommisjoner: I utgangspunktet er det kun leder som vil bli navngitt. Dette innebærer likevel ikke en garanti for at ikke også andre personer kan bli identifisert ut fra konteksten i rapporten.
- Vi vil sterkt oppfordre deg til ikke å spre videre det som blir snakket om under dette intervjuet. Det vil svekke verdien av senere eventuelle forklaringer, og kunne være forstyrrende for den arbeidsroen kommisjonen trenger.
- Kommisjonen har adgang til å behandle personopplysninger uten samtykke, og er for øvrig bundet av personopplysningsloven.

Trommald hadde ingen merknader eller spørsmål til innkallingen eller det som ble gjennomgått her

Per Arne Olsen informerte overordnet om temaene som ville bli gjennomgått i intervjuet.

FORKLARING

Tema 1: Bufdirs arbeid og rolle under pandemien.

Pandemien var i utgangspunktet en helsekrise, men berørte alle deler av samfunnet. Hvordan oppfattet Bufdir sin rolle i pandemien?

Mari Trommald (heretter «MT»): Barne-, ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir) er et direktorat underlagt Barne- og familiedepartementet (BFD) og har et sektoransvar inn mot kommunale og statlige tjenester. Det handler om å formidle råd til kommunene og formidle råd tilbake igjen til departementet. Det gjelder både til vanlig og under koronapandemien. På det kommunale området har vi i hovedsak et sektoransvar på barnevernsområdet, i tillegg til at vi har et spesifikt ansvar for å følge opp krisesentrene og incestsentrene. Vi har et driftsansvar for institusjonsdrift på barnevernsfeltet, rekruttering av fosterhjem og enkelte hjelpetiltak, det betyr polikliniske tiltak som skal hjelpe til i familiene og familievernet. Alle disse tjenestene er tjenester som Barne-, ungdoms- og familieetatsens (Bufetat) regioner yter, men vi følger det opp på vegne av departementet. Det er en direkte linje fra oss til regiondirektørene. Regiondirektørene følger opp institusjonene, familievernkontorene og fosterhjemmene i regionene.

De regionale kontorene bruker en del private aktører til hjelp for å løse sitt oppdrag. Derfor vil en del private aktører også få instruksjoner fra oss som del av det sektoransvaret vi har. Oslo kommune har en særskilt organisering på barnevernsfeltet ved at kommunen selv driver sine barneverninstitusjoner. Der ligger det et kommunalt selvstyre for hvordan de ordner seg i institusjonsdriften. Da vil vi i større grad ha en direktoratsrolle som innebærer å gi råd til kommunen.

Mer generelt har vi et ansvar for å samarbeide med andre direktorater for å være koordinerte. Vi har også ansvar for å påvirke hvordan statsforvalterne jobber ut mot kommunene. Vi bruker statsforvalterapparatene for å følge opp kommunene.

Vi har også et ansvar for å følge opp sårbare barn og unge. På barn- og ungefeltet har vi en litt løsere rolle til vanlig. Vi er rådgivende overfor de andre direktoratene, som innebærer at vi påpeker hva vi mener er viktig for å trekke barn- og ungefeltet sammen.

Vi har en stor oppgave innen Kulturdepartementets (KUD) ansvarsområde på likestillingsfeltet. Der har vi en sektorovergripende rolle som handler om å gi råd ut til kommunene og statsforvalterne, og tilbake til departementet. Det handler om å gjøre departementene kompetente til å treffe beslutninger til regjeringen på koronaområdet. Det gjelder de fagområdene vi har oversikt over på barn- og ungefeltet generelt, men også innen det sektorspesifikke vil vi ha et ansvar for direkte oppfølging.

Tove Bruusgaard (heretter «TB»): Vi har også deler av sektoransvaret for vold i nære relasjoner, både hva gjelder forebygging og tiltak.

MT: Der har vi et tverrsektorielt ansvar som handler om å være pådriver inn mot andre tjenester, dels for å iverksette konkrete tiltak.

Endret Bufdir sin rolle seg underveis i pandemien? Vi tenker særlig på da vi gikk fra nasjonal nedstenging og gjenåpning, til trafikklysmoell og lokale tiltak.

MT: Egentlig ikke. Det som ble litt endret i en tidlig fase var at vårt departement ville gjøre noe for utsatte barn- og unge. Vi hadde en dialog med dem og spilte opp at det ville være lurt at de fikk systematisert kunnskap om status på området, slik at det ikke bare går i sektorløpene. Vi så ganske tidlig at det ville være en utfordring at tiltak i en sektor ville ramme andre sektorer. Første gang vi påpekte det var i den første ekspertgruppen på skoleområdet. Det arbeidet skjedde i starten av april 2020. Da ble det nedsatt en gruppe som besto av Hege Nilsen fra UDI, Margrete Greve-Isdahl fra FHI og meg. Vi skulle se på om skoler og barnehager burde åpnes igjen. Vi var med på dette arbeidet fordi vi hadde et mer tverrgående ansvar. Vi ble enige om å gjøre en undersøkelse ut mot tjenestene for å se på hvordan de mottok budskapet om hjemmekontor og slike ting. Vi så at tjenestene ble litt mer slått ut enn det vi hadde forutsett på bakgrunn av tiltakene som ble iverksatt fra helsesiden. Vi så at beslutninger på helseområdet ville slå tungt inn på andre deler av tjenestene. Det var vårt inntrykk at dette var bakgrunnen for at departementene nedsatte denne gruppen.

Utover denne koordineringsgruppen - ble din rolle annerledes, eller tok du andre roller enn det du normalt har?

MT: Vi ble invitert inn i beredskapsutvalget for biologiske hendelser (BUB) som rådgiver. Hdir utvidet den gruppen kraftig for å få mye informasjon. Jeg oppfattet at det var nødvendig at man inn mot regjeringen tydeliggjorde de tverrgående konsekvensene mer enn det vi vanligvis gjør. Vi engasjerer oss ikke like mye normalt på det tverrgående som det vi gjorde i dette arbeidet. Grunnen til det var at vi så at det var vanskelig for oss å utøve vår sektormyndighet for blant annet barneverntjeneste og det å beskytte barn i hjemmet, da det ble iverksatt så sterke tiltak. Når vi rapporterte vår vei på kritiske samfunnsfunksjoner, rapporterte vi gjentatte ganger vår sektor i «gult». Ikke fordi barnevernet var stengt ned, men fordi vår sektor hadde problemer med å utøve sitt virke, blant annet på bakgrunn av at de ikke fikk informasjon inn fra skoler. Samarbeidet ble mye vanskeligere da man etablerte hjemmekontorløsningene. Slik sett tok vi nok en større rolle for å peke på denne sammenhengen.

Endret arbeidsformen seg for måten dere jobbet på? Da tenker jeg på dere i direktoratet.

MT: Vi var i en krise og satte krisestab med en gang pandemien inntraff. Jeg som toppleder brukte all min tid på sektoransvar og tverrgående samarbeid. Det var andre som tok seg av den vanlige driften i direktoratet. Ledelsesmessig strammet vi kraftig inn på hvem som gjorde hva hos oss. Vi hadde daglige krisemøter og daglige møter med alle regiondirektørene med fokus på at de skulle ivareta sitt sektoransvar. Vi jobbet også ut mot kommunene via statsforvaltere.

Vi hadde et standardoppsett for kriselogg, som kom frem etter vi hadde brukt en form for fokuskart. Fokuskartet ga oversikt over de ulike aktører, slik at vi fikk kartlagt statsforvaltere, kommuner, departementer og interesseorganisasjoner. På bakgrunn av det laget vi en matrise for hvordan vi jobbet i krisestaben.

Når det gjelder ut mot egne institusjoner, angrep nok vi dette litt annerledes enn helsetjenesten. Vi laget en prioriteringsveileder som skulle iverksette dersom det ble personellmangel. Vi lagde smittevernrutiner og fulgte nøye med på smittevernutstyr og sørget for at alle fikk det selv. Vi kunne ikke stole på at kommunen ville sørge for det. Vi forhandlet

frem egne turnusordninger, slik at de kunne endre turnusordninger for å tilpasse seg ev. smitte på institusjonene. Vi etablerte også egne lokasjoner i hver region hvor de kunne ta imot smittede barn. Risikobildet vi så var at vi kunne få smitte av barn. Det var viktig å beskytte barn og viktig å beskytte ansatte. Både fordi de ansatte er våre arbeidstakere, men også for å sikre at vi hadde nok folk på jobb.

Tilnærmingen vår handlet mye om å lage kontinuitetsplaner og ha vikarordninger for å sørge for at vi hadde nok folk på jobb. Vi gjorde dette litt annerledes enn helsesektor som lagde lag, lagde kohorter og tok ned arbeidet veldig mye. Vi så at vi var nødt til å drive så lenge som mulig. Barna hadde ikke noe annet sted å være, og kommunene hadde mer enn nok å takle. Det å holde kapasitet oppe har vært et hovedfokus for Bufdir. Da er gode smittevern vurderinger på institusjonene viktig, men også samarbeid med de tillitsvalgte. Vi har fantastiske tillitsvalgte som både kommer med forslag og som forstår når vi skal brette opp ermene og stå i det.

Våre fagorganisasjoner har gjort det annerledes enn for eksempel lærerorganisasjonene som har følt denne utryggheten med smitte på kroppen og tatt det i offentlige rom. Våre ansatte har tatt dette internt. Dette er ansatte som jobber i en institusjon som ikke i utgangspunktet har smitteverntiltak i det daglige. Våre institusjoner følger det vi gjør i private hjem. Det var en avklaring vi gjorde tidlig med FHI. Det støttet de tillitsvalgte. Vi var nødt til å forholde oss til dette som om det var private hjem. Det medførte at våre ansatte var mer eksponert for smitte enn mange andre i befolkningen. På institusjonene bor unge voksne som ikke alltid synes det er like gøy å følge smittevernrutinene.

Når det gjelder barneverninstitusjonene har vi hatt undersøkelser for å se hvordan pandemien og tiltakene rammet barna på institusjonene. Vi ser at noen institusjonsledere tok litt for hardt i begynnelsen hva gjelder smitteverntiltak og hadde for stramme smittevernrutiner. De fleste modererte seg relativt raskt. Vi gikk raskt ut med egne retningslinjer om hvordan de skulle forholde seg til å få besøk av venner, slik at det fulgte retningslinjer som var for vanlige private hjem. Vi ser at det var noen unntak, som helsetilsynet har pekt på. Det handlet også om oppfølging inn mot skole, fritidsaktiviteter o.l. Det er variasjon ute i institusjonene, men disse ble fulgt tett opp av regionledelsen.

Var dette så vellykket at man kan lese på restanselister at restanser ikke bygde seg opp i samme grad som det gjorde i helsevesenet?

MT: Det er et godt poeng. Vi har ikke restanser. Det ligger i sakens natur at vi ikke kan ha restanser i en barnevernsinstitusjon. Formålet var hele tiden at om det er barn som har behov for akutt hjelp, så skal de ha hjelp. Det var instruksen. Det var også grunnlaget for at vi måtte jobbe med turnusene våre. Da laget vi villighetserklæringer hvor de ansatte sa seg villig til å gå inn i en langturnus om det kom smitte på institusjonen. Langturnus er relativt godt kjent i barnevernsektoren. Grunnen til at vi la til rette for langturnus var at vi ved en smittesituasjon ikke skulle smitte hele arbeidsstokken vår. De smittede ble isolert, litt på samme måte som i et privat hjem. Det skjedde ved et par anledninger. Vi har hatt barn som har trengt beredskapshjem og som har vært smittet. I ett tilfelle har de smittet ett foreldrepar. De fikk «lang covid» etterpå. Det preger oss som arbeidsgiver.

Når vaksinen kom ønsket vi at våre ansatte skulle behandles likt som helsepersonell. FHI mente vi ikke hadde grunnlag for å bli behandlet annerledes. Jeg opplevde dette som svært

vanskelig og eskalerte det kraftig i vår organisasjon og inn mot regjeringen. Jeg ba om at vi i det minste fikk vaksiner til beredskapshjemmene våre og til de institusjonene som skulle ta imot barn som var covid-19-positive. Vi tydeliggjorde for kommunene at vi ikke kunne tilby beredskapshjem for barn som er smittet, fordi vi ikke kunne utsette våre ansatte for smitte, og at de barna ville komme på institusjon med fullt smittevernutstyr fordi vi vet de er smittet. Etter vaksinen kom ble dette et mulig scenario av hensyn til våre ansatte. Barna ville blitt ivaretatt, men med fullt smittevernregime. Etter vi synliggjorde dette gikk det ikke lang tid før HOD endret ståsted og FHI fikk beskjed om å vaksinere beredskapshjem og de akuttinstitusjoner som skulle ta imot smittede barn.

Når det gjelder familievernet vurderte vi ved nedstenging i mars 2020 at det var naturlig å stenge ned familievernkontoret, siden man stengte ned psykologtjenester og andre lignende tjenester. Familievernkontorene var heller ikke definert som en samfunnskritisk diskusjon. Etter dialog med departementet ble vi enige om åpne ganske fort. Da erfarte vi at det var krevende å åpne igjen. Kanskje så folk på det med smitte som vanskeligere enn det de gjorde forut for nedstenging. Det var en diskusjon intern om vi skulle stenge ned da vi gjorde det, og vi lærte nok at det å ha nasjonale beslutninger var uheldig. Det er en lærdom for oss. Nasjonale beslutninger treffer veldig hardt. Det sitter godt i organisasjonen og det er mye vanskeligere å gjøre noe med det etterpå, sammenlignet med om man gjør det ut fra lokale hensyn.

Når det gjelder krisesentrene jobbet vi med smittevernrutiner og det å holde dem åpne som kritiske samfunnsfunksjoner. Til krisesentrene gjorde vi aktiv rådgivning slik at de var åpne og på plass, samtidig som de måtte anlegge smittevernrutiner.

Når det gjelder barnevernet i kommunene er det litt annerledes enn det statlige barnevernet. Smittevernsvedtakene som er forskjellig på tvers av kommuner, gjør det vanskelig å gi råd. Vår erfaring, som vi fikk i den aller første rapporten i april, tilsa at det var stor nedstenging. Det første vi gjorde var at vi måtte lage klare retningslinjer også for det kommunale barnevernet, som også må være på jobb. Derfor var vi glade for at vi raskt fikk definert dem som en kritisk samfunnsfunksjon. Det var et initiativ fra oss og statsforvalterne. Knut Storberget var en viktig pådriver i dette henseende. Regjeringen tok det raskt til følge. Det gjorde noe med vår mulighet til å påvirke tilstedeværelse.

Vi sendte mange skriv til kommunene som handlet om at de måtte være til stede for barna og at de måtte møte barn fysisk. Skrivene handlet også om hvordan de skulle prioritere oppgavene sine ved ressursmangel og de handlet om samvær. Samvær var en problemstilling som kom tydelig opp og dette er et konfliktfylt område. Noen brukte kanskje koronapandemien som argumentasjon for at samvær ikke skulle gjennomføres. Vi var veldig tydelig på at det er en rettighet som barn har og som må gjennomføres uavhengig av koronabestemmelsene.

Samtidig kom det mange problemstillinger på tvers av kommunegrenser som statsforvalterne stilte oss spørsmål om, og som vi svarte opp så fort vi kunne. Vi brukte statsforvalterne aktivt til å formidle informasjon ut til kommunene. Når vi hadde lovfortolkninger og råd som vi ville ha ut, rutet statsforvalterne det direkte ut til kommunene og sørger for at det kom ut og ikke ble liggende i for eksempel et postmottak. Vi hadde møter annenhver uke for å få inn muntlig statusbeskrivelse fra statsforvalterne. Statsforvalterne har alle en leder som føler et stort ansvar for barnevernet, og som har en god oversikt over barneverntjenestene. De brukte

sin kunnskap og sitt nettverk til å følge opp dette. Statsforvalterne er vant med å følge opp tett. Da vi tok kontakt og sa at vi ønsket en tettere oppfølging, var statsforvalterne raskt i kontakt med sine kommuner. Det ble gjennomført samtaler og samlinger med barnevernslederne for å informere om myndighetenes ståsted hva gjelder dette med tilstedeværelse. Vi hadde også stor glede av statsforvalterne når det gjelder koordineringsgruppens rapporter, fordi statsforvalterne ønsket å peke på hvordan vi skulle formulere spørsmål til tjenestene i kommunene. Det gjorde at de fikk disse tidsseriene som gjorde det mulig å se på hvordan de agerte på dette området over tid. Vi har evaluert muntlig hvordan de synes det har gått.

Vårt inntrykk fra statsforvalterne og kommuner er at de har sett på det som viktig at vi tok den rollen. Statsforvalterne har også kommentert at rollen Bufdir tok med å se rollene på tvers var viktig. Særlig at vi ga tydelig uttrykk for at dette ikke bare handler om det vi har sektoransvar for, men at kommunesektoren må se ting i sammenheng både inn mot BUP, mot helsesykepleiere, hjelp til funksjonshemmede barn mv. Det å holde ting åpent, være tilgjengelig og proaktiv gjelder alle tjenestene, fordi det er viktig å få tjenestene til å samarbeide. Vi merket også at budskapet koordineringsgruppen hadde var veldig etterspurt. Vi ble invitert mye ut til statsforvalterne for å kommunisere dette til kommunene.

Har dere hatt noe annet samarbeid på tvers med statlige aktører, det være seg direktoratet eller departementer? Formelt eller uformelt?

MT: Vi har jobbet tett med eget departement hele veien for å få innspill til hvilken rolle de har ønsket at vi skal ha. Vi har hatt mye uformell dialog og muntlige avklaringer med Udir, Hdir og FHI, som antagelig er de nærmeste samarbeidspartnerne våre, i tillegg til de vi har i koordineringsgruppen.

TB: Vi har et konkret eksempel på samarbeid med Utdanningsdirektoratet som startet i mars 2020, som handlet om å utarbeide råd til barnehagelærere og lærere, om hvordan følge opp barn og særlig utsatte barn på en god måte når barnehager og skoler var stengt. Vi oppdaterte de rådene i år med mer fokus på hvordan følge opp barn når de er hjemme over lengre perioder.

MT: Vi er også invitert inn i kommunikasjonsarbeidet til Hdir. Vi har jobbet sammen med Hdir om kommunikasjon til ungdom. Vi har blant annet ansvar for ung.no som er statens portal ut mot ungdom. Det handlet også om å koordinere ulike informasjonstiltak ut på barn- og ungefeltet. FHI og Udir har også deltatt i dette arbeidet.

Bufdir har fått flere utredningsoppdrag i pandemiperioden, blant annet om likestillingskonsekvenser, vold og hatefulle ytringer. Var oppdragene relevante, og fortrenget de annen utredningsvirksomhet i perioden?

MT: Jeg kjenner ikke til at det fortrenget noe annet vi skulle utrede. Vi hadde lagt til oss mye erfaring innledningsvis om hvordan sårbare grupper ble rammet. Da vi fikk oppdragene på likestillingsområdet var noe av det overlappende, for eksempel funksjonshemmede barn. Det var mange ting vi så på som relevante, for eksempel sårbare kvinner, de som har behov for krisesentre, og vold og overgrep. Vi var bekymret for økning av diskriminering, for eksempel mot LHBT.

Er du fornøyd med måten Bufdirs kompetanse har vært brukt i løpet av pandemien av staten i sin helhet?

MT: Vi tenker det er viktig å ha kompetanse om barn og unge når man jobber med krisearbeid. Det blir fort barn og unge som blir berørt. Vi har hatt flere møter med DSB og samtaler om hvordan vi kan jobbe tettere sammen med dem når de lager scenarier for å flagge barn- og ungefeltet. Vi ser at Hdir anerkjenner betydningen av at barn- og ungeperspektivet er inne, selv om vi kan være litt uenige innimellom. Vi kan ha litt forskjellig oppfatning om hvorvidt Hdir skal ivareta dette alene, eller om det er viktig at de bruker vår kompetanse og at vi reelt er med på å utforme beslutningsgrunnlag. Men det er en vilje på begge sider om å få til mer på barn- og ungefeltet.

Tema 2: Koordineringsgruppen for tjenester til sårbare barn og unge

Kommisjonen er godt kjent med koordineringsgruppens arbeid, og har tilgang til alle rapportene. Vi ønsker å vite mer om gruppen.

Hvor kom initiativet til gruppa fra?

MT: Jeg skal ikke forskuttere det. Jeg tror det kom frem i de første intervjuene at jeg var veldig bekymret for barn og unge ved den første nedstenging. Det var utgangspunktet for at vi gjorde den kartleggingen tidlig i april 2020 hvor våre vurderinger av risiko ble bekreftet. Vi synes det så verre ut enn det vi ante. Media brukte ikke mye tid på å beskrive dette bildet. Jeg opplevde heller ikke at Hdir tok på alvor hvilke konsekvenser det ville få om vi ikke agerte på kunnskapen vi hadde da vi i praksis hadde lagt ned alle velferdstjeneste for barn og unge. Jeg hadde tett dialog med mitt departement om hva vi kunne gjøre med situasjonen. Departementet gjorde et arbeid for å se på hva vi skal gjøre for å trygge de unge. Jeg vil velge å tro at det var departementet som endte med å ta initiativ til gruppen. Vi skisserte et utfordringsbilde som vi synes var krevende å gjøre noe med fra vår posisjon, og så tok departementet initiativ til å sette ned en gruppe.

Så det var bekymringen og engasjementet som resulterte i koordineringsgruppen, så er det litt mindre interessant hvem som sto for det formelle?

MT: Det kan være at departementet har vært veldig bekymret. Mange var nok bekymret. Men jeg vet ikke helt om man forstod at det var deres egne tiltak som bidro til utfordringene. Her var vårt departement på ballen for å gjøre noe og for å finne ut hvordan vi skulle få det til. Det var i den dialogen disse bekymringene og behovet kom frem, så var det departementet som la det frem for regjeringen.

Allmenne beredskapsprinsipper går på å legge seg så tett opp mot normal arbeidssituasjon som mulig. Var det et etablert samarbeid her eller var det en nyvinning?

MT: Vi har hatt et samarbeid med de andre direktoratene i det såkalte 0-24-samarbeidet, som er et samarbeid på tvers av direktoratene hvor man forsøker å samordne innsats ut mot kommunene. Sånn sett var vi vant med å samarbeide, men det å operasjonalisere det ved å samle inn kunnskapsgrunnlag, gjøre vurderinger og statusbeskrivelser og deretter bli enige om tiltak, det har jeg ikke sett at vi har gjort på den måten før. Vi har hatt arbeidsgrupper som har

lagt frem forslag tidligere, for eksempel om å slå sammen tilskuddsordninger. Men denne måten å tvinge oss sammen for å jobbe over tid, se på konkrete problemstillinger og agere på kunnskapen vi samlet inn, kjenner jeg ikke til at vi har gjort tidligere.

TB: Det er samlet inn konkret kunnskap. Vi så tilstanden i de ulike sektorene, særlig om tilstanden til voldsutsatte og barn og unge. Vi så kunnskapen i sammenheng på en helt annen måte enn vi har fått til før. Det ga oss grunnlag for å gi felles anbefalinger, anbefale tiltak og iverksette tiltak.

Opplevde du at gruppa var hensiktsmessig sammensatt?

MT: Gruppen var sammensatt av representanter fra Hdir, FHI, Udir, IMDi, HOD og sekretariat for konfliktrådene. I tillegg hadde vi representanter fra AVdir, men de deltok på frivillig basis fordi de ikke sto i regjeringsmandatet. Vi var nøye på å ha med FHI i gruppen. Grunnen til det var at vi ønsket å få pandemisituasjonen for barn og unge konkret vurdert. Hver rapport har et eget kapittel hvor FHI vurderer smittesituasjonen for barn og unge. På bakgrunn av det hadde vi samlet inn status for de ulike tjenestene. Parameterne vi jobbet med er de risikoparameterne som vi brukte innledningsvis. For eksempel var vi bekymret for hjemmekontor og så derfor på tilstedeværelse på kontoret som en parameter. Vi så på tilgjengelighet og restanser, og vi så på samarbeid mellom tjenestene. Vi så også på fysiske møter. Vi så tidlig at spesialisthelsetjenesten kraftig reduserte fysiske møter i sine tjenester. Det så vi også i primærhelsetjenesten. Det gjorde det lett for oss å si at «her må vi iverksette tiltak». Det å ha oversikt over pandemisituasjonen og få kunnskap inn var nyttig.

En annen ting som var nyttig, var at vi hadde med både IMDi og sekretariatet for konfliktrådene som har tverrgående oppgaver. IMDi har det på inkluderingsfeltet, og har rådgivere som er på skoler og sekretariatet for konfliktrådene har det for straffegjennomføring for ungdom. De sa veldig tydelig at bildet som ble tegnet i koordineringsgruppen var viktig for dem. Vi fikk samkjørt oss med dem som drev tverrsektorielt. De var tydelige stemmer inn til sektordirektoratene. Konfliktrådene kan ikke gjennomføre straffegjennomføring dersom alle de andre tjenestene er borte. Om de tverrgående skal få gjort jobben sin, må de universelle tjenester være på plass. Vi fikk synliggjort de tverrgående effektene man hadde, og som man også ville hatt i en normalsituasjon. Sånn sett mener vi at sammensetningen var bra.

Opplevde du at arbeidet i gruppa ble prioritert i etatene som var representert?

MT: Det var nok litt ulikt. Hdir skiftet sitt medlem underveis i prosessen. Mitt inntrykk var at de aller mest sentrale, herunder Hdir og Udir, var veldig tilstedeværende for å godkjenne rådene våre. FHI var veldig tilstedeværende for å gi gode og kvalitetssikrede vurderinger. De hadde alltid gode prosesser internt før de la det frem for gruppen. Det har nok også litt å si hvor mye man jobber med barn og unge fra før. For eksempel følte AVdir seg litt mer fremmed for de problemstillingene som vi tok opp, siden de har hatt en litt annen profil under pandemien med ansvar for å bl.a. sikre at det har blitt gitt riktige utbetalinger.

Er det andre ting å si om måten koordineringsgruppen fungerte på?

MT: Bufdir har lært mye om hvordan disse forholdene henger sammen. Vi har nok alle sammen erkjent betydningen av skole og barnehage for at barn i Norge skal ha det bra. Det tror jeg ble tydeligere etter hvert som gruppen jobbet. Slik jeg hørte formuleringer fra Udir, så

har de vektlagt den rollen skolene har som sosial arena og samværsarena. De har nok vært opptatt av det før, men jeg opplever at det ble tydeligere i arbeidet vi gjorde sammen i koordineringsgruppa.

TB: Jeg tror det gjelder for alle områdene. Vi fikk bedre innblikk i hverandres mandat og ansvarsområder, og rammer for de ulike sektorenes arbeid. Det bedrer samarbeidet. Når du spør om hvordan gruppen fungerte tror jeg det er viktig å ha en tydelig leder av en slik gruppe og et godt sekretariat som bruker mer tid enn de andre. Det er åpenbart at denne gruppen ble høyere prioritert hos Bufdir. Det er naturlig, og jeg tror det er helt nødvendig for at en slik gruppe skal fungere.

Hvordan arbeidet gruppa for å koordinere tjenester mellom etatene, eller har det kun gått i ordinær linje? Hva har man gjort for å bidra til at etater som vanligvis ikke snakker sammen har vært flinke til å snakke på tvers?

MT: Vi håper vi har klart det. Vi har hatt god nytte av statsforvalterne. Vårt inntrykk er at man koordinerte seg bedre inn mot helse. Da politikere og andre snakket om nedstenging, vurderinger og forholdsmessighet hørte vi tydeligere de samme resonnementene og rådene som koordineringsgruppen hadde gitt over tid. Det kan hende kommunene hadde kommet på dette selv, men vi opplevde at statsforvalterne brukte våre råd ut mot kommunene.

Koordineringsgruppen hadde tydelige råd over tid. Rådene handlet om å holde tjenesten tilgjengelig så langt det var mulig. At man ikke brukte stenging som et forebyggende tiltak. Dette ble tydeliggjort over lang tid. Det hjalp nok til at man så disse områdene i sammenheng, også dette med skolens og barnehagens betydning for andre tjenester. Vi vet at FHI ofte er invitert ut til andre land for å forklare hvordan vi i Norge klarte å holde barnehager og skoler åpne over lengre tid enn det man klarte i Danmark og Finland. FHI mener at det at vi jobbet så koordinert og hadde en så tydelig stemme ut, gjorde at vi i Norge klarte å holde barnehagene og skolene åpne selv i krevende situasjoner når befolkningen ble redd. Vi klarte å stå i dette budskapet om at dette er viktig å holde åpent.

Klarte dere fange opp bekymringsfulle tendenser, i tjenestene og i grenseflatene mellom tjenester?

MT: Et eksempel er at vi var bekymret for helsesykepleiere som ble omdisponert. Da gjorde FHI en analyse av vaksinasjonen og det vanlige vaksinasjonsprogrammet. De så at det vanlige vaksinasjonsprogrammet begynte å falle. Da la vi en bekymring inn om det til regjeringen. Hdir og FHI var enige. Vi bekymret oss for meslingepandemi på toppen av dette. Resultatet var en umiddelbar instruks til kommunene om å sikre seg at det ordinære vaksinasjonsprogrammet skulle prioriteres. FHI har påpekt at Norge er en av de få landene som har klart å opprettholde dette. Det er et eksempel på en konsekvens vi så.

TB: Vi påpekte manglende samarbeid mellom tjenestene. Det er imidlertid vanskelig å si om den bedringen vi har sett er en direkte konsekvens av at vi påpekte det.

Var det denne gruppens jobb å sikre at anbefalinger ble fulgt opp i de involverte tjenestene, eller var det et linjeansvar?

MT: Vi har sett på dette som et direkte linjeansvar. Om vi ga råd i regjering om at de skulle følge opp noe, så handlet det om prioriteringer vi tenkte vi ikke kunne gjøre på egen kjøl. Om det handlet om å følge opp statsforvaltere og kommuner enda tettere for at folk ikke skulle

sette seg på hjemmekontor, kan det være at vi i noen av rapportene skrev at det var et råd til regjering, men det var ting vi kunne gjøre på egen kjøl. Da fulgte vi opp oppgaven i egen linje. Koordineringsgruppen hadde ikke beslutningsmakt på vegne av andre. Dette står tydelig i mandatet. Det er opp til enhver sektor å beslutte sine ting. Derfor ønsket vi å ha ledere inn i gruppen. Vi vet at for eksempel minoritetsrådgiverne iverksatte en del tiltak på bakgrunn av det de observerte i koordineringsgruppen.

Evnet dere å sette dagsorden generelt / nasjonalt / utover de direkte involverte tjenestene?

MT: Det handlet nok mer om konsekvensene. Rapporten som viste at alle tjenester ble borte etter nedstenging i mars 2020 virket for meg som et stort sprengstoff inn i debatten rundt tiltaksutformingen. Det overrasket meg at man ikke så det tidligere. Vi så at om vi skulle få oppmerksomhet om dette, var vi nødt til å være enda mer tydelige ute i media. Knut Storberget sa i et seminar at om vi skal få fokus på barn og unge, må vi bruke 10 ganger volum på stemmene våre for å komme til bordet. Stemmer som Knut Storberget har vært viktig i dette, sammen med øvrige statsforvaltere. Vi har brukt de arenaene vi har hatt, både i BUB og hos DSB, for å legge frem utfordringene vi identifiserte. Vi merket etter hvert at det ble større oppmerksomhet rundt funnene vi hadde. Vi ble invitert inn ulike steder for å forklare hvordan vi trodde det hadde blitt slik at det var så mange ting som ble stengt ned. Et viktig poeng her er at når nasjonale myndigheter sier at de skal legge på smitteverntiltak, så vil virksomhetene for sikkerhets skyld legge på litt ekstra, fordi man er redd for å ikke ivareta smittevern på en god nok måte. I tillegg vil den enkelte tjenesteutøver legge på egne smitteverntiltak. Det var summen av det hele – at man gjorde mer enn nasjonale myndigheter hadde bedt om – som var vår risiko. Det handlet ikke nødvendigvis om vedtakene fra regjeringen, men hvordan det ble praktisert der ute. Vi så at det ble mer nedstenging og mindre oppfølging av barn og unge, fordi man la lag på lag av smitteverntiltak.

Koordineringsgruppen hadde dialog med en interdepartemental gruppe. Hvordan fungerte dette?

MT: På eget initiativ foreslo jeg at vi skulle legge det frem, slik at vi kunne forklare hvordan vi hadde tenkt og svare på spørsmål. Vi oppfattet at det var stor interesse fra de andre departementene om våre funn. Mitt inntrykk var at de oppfattet det som god lesning og fulgte det opp.

Fikk du inntrykk av at det var spenninger / motsetninger mellom de involverte departementene med hensyn til hvilke prioriteringer de ville gjøre på basis av gruppens arbeid?

MT: Ikke som vi erfarte. Vi la frem våre funn, og da var vi ferdige med møtet. Vi er ikke kjent med om departementene seg imellom diskuterte våre funn i etterkant.

Er du kjent med hvordan de fulgte det opp etterpå i form av oppdragsdokumenter mv.? Så dere hva som rent faktisk kom ut av rapportene deres?

MT: Jeg fulgte ikke dette vedtak for vedtak, siden det var så tydelig at sektormyndighetene selv hadde ansvar. Når vi for eksempel spilte inn vaksineeksempelet som tema gikk det ganske umiddelbart et tiltak til Hdir og FHI om å iverksette tiltak for å fremskynde ordinær barnevaksinasjon.

Et annet tema vi fulgte opp var feberpoliklinikker. Vi så hvor mange konsultasjoner barn har hatt hos fastlegen. Det var et dramatisk fall på konsultasjoner for barn. De ble da henvist til feberpoliklinikk for oppfølging i tilfelle det var covid. Når det er voksne mennesker kan man godt gå på en feberpoliklinikk, bli stilt spørsmål og kan svare på det. Barn presenterer helt andre symptomer når de er syke. De kan være mye mer diffuse. Det diskuterte vi når vi så hvor lavt de lå i antall konsultasjoner – i hvilken grad klarte de å fange opp syke barn som sådan. Da gikk det en bestilling ut til Hdir om å lage en veileder på hvordan barn med feber skal håndteres. Det førte til at de la om praksisen for at ingen barn med feber skulle på fastlegekontoret.

Ellers ble mye fulgt opp i egen linje, i situasjoner hvor det ikke trengte departementet sitt tett på.

TB: Et annet eksempel på et konkret tiltak er at vi så i rapporteringen at besøkende på krisesentrene falt under pandemien. Det var ingen grunn til å tro at det var noe mindre vold i nære relasjoner under pandemien enn ellers. Da gikk vi tydelig ut med at rådet om å holde seg hjemme ikke gjelder om man er utsatt for noe, og at krisesentrene er åpne. Samtidig fikk vi beskjed om at det var enda større nedgang blant minoritetsbefolkningen. Da var vi nøye med å oversette den kampanjen til 13-14 språk.

Har dere noen suksesshistorier fra gruppas arbeid? Er det noen tiltak som ble gjort som ikke ville kommet hvis det ikke var for denne gruppas arbeid?

TB: Statistikken i april på bruk av hjemmekontor i de tjenestene i vår sektor og hvor vi mener det er uforsvarlig å bruke hjemmekontor, var relativt høy. Der var vi raske på ballen og fikk ned bruk av hjemmekontor raskt. Så har vi sett en tendens til at det har økt litt, men det har gått ned igjen når vi har vært på ballen. Den monitorer av tjenesten og den tette kontakt med statsforvalterne som igjen har tett kontakt med kommunene, har vært veldig viktig. Vi kan si det samme om skolestenginger som forebyggende tiltak. Det hadde vært mer utbredt dersom denne gruppen ikke hadde påpekt det, og dersom ikke statsforvalterne hadde fulgt det opp.

Med hjemmekontor tenker du på praktisering av hjemmekontor i det kommunale barnevernet?

MT: Ja. Da det var krav om sosial distansering, kom hjemmekontor som tema raskt på banen. Vi hadde et eget spørsmål om hva som var grunnen til at ansatte var hjemmekontor i en av målingene våre. Vi så at bruk av hjemmekontor falt ganske dramatisk. Grunnen til at de var på hjemmekontor var syke barn eller egen sykdom, ikke fordi de gjorde det på grunn av smitteverntiltak i kommunen. Men innledningsvis var det smitteverntiltak i kommunen som var årsaken til at de faktisk satt på hjemmekontor. Vi så i en kommune utenfor Oslo at hele barnevernet ble bedt om å holde seg på hjemmekontor innledningsvis. Det fikk vi ryddet ganske fort opp i da vi oppdaget det.

Er det noe dere er frustrert over? Altså hensyn eller tiltak som gruppa løftet, men som ikke ble tatt hensyn til?

MT: Vi har nok vært mer offensive på vårt sektoransvar ved å pushe de til å passe på at de ikke får køer eller er på hjemmekontor. Vi har sett en større tilbakeholdenhet fra Hdir sin side hva gjelder de tjenestene de har sektoransvar for, og hvor de sier de vegrer seg om å gå tettere på kommunene eller RHF-ene for å styre dem, og viser til at det er HOD som har den

styringslinja. Hdir ser nok litt annerledes på sin rolle enn det vi gjør på vår. Vi kan ikke utfordre dem på det, men vi har en annen forståelse av hvordan vi kan jobbe sammen statsforvalterne for å påvirke kommunene.

Mener du at koordineringsgruppa bør fortsette etter pandemien? Hvorfor / hvorfor ikke?

MT: Jeg tenker man har mye å vinne på å få en koordinert innsats på barn- og ungefeltet fordi det griper så inn i hverandre. Det handler ikke om at man ute i tjenestene ikke samarbeider godt nok, men at vi har mye å vinne på være bedre samkjørt mellom direktoratene. Det er sektorisert, så det er i praksis bare statsministeren som har oppgaven for å se helheten på barne- og ungefeltet. Det kan være hensiktsmessig at dette legges opp på en annen måte. Vi vet at departementet er opptatt av dette.

Tema 3: Bufdirs ansvarsområder

Vi har dekket mange av spørsmålene knyttet til Bufdirs ansvarsområdet. Føler du at du har fått sagt nok om Bufdirs ansvarsområder?

MT: Vi vil legge til at vi opplever at vi har et utadrettet ansvar til befolkningen. Hdir har tatt en stor rolle i pandemien som vi opplever som bra. Samtidig har vi ansvar for informasjon ut til ungdom via ung.no. Vi har fått flere og flere henvendelser på ung.no. Om lag 100 000 spørsmål har blitt besvart under pandemien. Det er en mye brukt kanal som vi har brukt mye for å informere til ungdom. Det er en stor økning av spørsmål under pandemien som gjør at vi er bekymret.

I tillegg har vi alarmtelefonen for barn og unge som også er en telefontjeneste for barn og unge som sliter. Den har vi oppbemannet som en del av vår befolkningsrettede tjeneste under pandemien.

Ellers har vi forsøkt å søke innspill fra de ulike brukerorganisasjonene våre. Eksempelvis Fosterhjemsforeningen som er en forening for fosterforeldre. Da har vi spurt om det er særskilt ting de ser som vi bør ta tak i. Vi har også søkt innspill fra en rekke andre slike brukerorganisasjoner, slik at vi kan tilrettelegge informasjon o.l. ut mot dem. Det er en rolle vi har.

Vi har et eget verktøy for foreldre som heter «Foreldrehverdag» som gir råd til foreldre, hvor vi også har hatt mye informasjon ute og som vi har samarbeidet med FHI og Hdir om. Vi hadde en kampanje ganske tidlig ute i VG om hvordan foreldre skal agere. Da var vi særlig opptatt av dette med å ikke bli sint på barna og hvordan man tolererte det, for å dempe frustrasjonen i befolkningen generelt.

På grunn av at man stengte så mye ned, selv om dere klarte å holde mange av deres tjenester oppe, var mange av de som sto for strømmen inn til barnevernet borte. For eksempel ved at helsearbeidere ble en del av TISK-jobben, barnehager som var stengt osv. Noen betraktninger rundt dette?

MT: Det var en bekymring vi hadde veldig tidlig og som har fulgt oss. Det er vanskelig å si hva som er riktig nivå på bekymringsmeldinger. Er det et godt eller dårlig tegn at antall bekymringsmeldinger går ned? Vi var opptatt av å få inn meldinger til barnevernet. Parallelt

med dette lanserte vi en ny digital løsning som heter «bekymringsmelding.no», som vi hadde jobbet mye med i samarbeid med KS og 10 store kommuner. Vi hadde noen arenaer hvor vi kunne få oppmerksomhet rundt det å melde inn bekymringsmeldinger, samtidig som vi lanserte bekymringsmelding.no. I tillegg handler det om å være på de ulike etatene.

Dette er en vanskelig balansegang. Det er en viss terskel også innenfor helsevesenet for hva de skal melde. De skal ha en alvorlig bekymring. Vi har notert oss at enkelte av barnevernslederne synes at Bufdir har vært for offensive på å få helsevesenet og skole til å melde. At vi ikke har vært tydelige om at det er de mest alvorlige tilfellene som skal meldes. Dette er en vanskelig balansegang vi har forsøkt å håndtere i de ulike kanalene vi har hatt.

Underveis i pandemien fikk vi motstridende signaler. Enkelte meldte om at de hadde mange flere bekymringsmeldinger. Dette gjaldt særlig Trøndelag. Det var litt pussig, fordi de ikke hadde noe særlig nedstenging. Det var ikke samsvar mellom der det ble rapportert stor endring i antall bekymringsmeldinger og der det var nedstenging. Å bruke bekymringsmelding som parameter har vi opplevd som vanskelig. Vi har fulgt med på forskning og fått inn data på at overgrep økte under koronapandemien.

TB: Det er små tall i de utvalgene, så vi må ta det med en klype salt. Men når vi ser dette sammen med økende antall bekymringer som har kommet fra ulike hjelpetelefoner og fra alarmtelefonen, er det verdt å beholde den bekymringen for at det har vært en reell økning i vold og overgrep mot barn og unge i perioden.

MT: Siden vi var redd for at vi ikke skulle få bekymringer inn, har kommunikasjonen rundt ung.no og oppbemanning av alarmtelefonen vært viktige initiativ fra vår side for å forsøke å fange opp flere barn.

Tema 4: Barn og unge gjennom pandemien

Gjennom hele pandemien har det vært et mål at nedstenginger og andre smittetiltak skal utformes slik at barn og unge «skjermes». Opplever du at dette har skjedd i praksis?

MT: Resonnementet er at vi ikke helt vet hvem de sårbare barna er. Da jeg var på intervju med dere sist fikk vi mange spørsmål om hva vi har gjort for å identifisere sårbare barn. Det tenker vi er veldig vanskelig. Du kan ikke lage et register for de sårbare, for det kan endre seg underveis. Vi må få med oss de behovene som endrer seg underveis. Det så vi eksempler på ved at minoritetsrådgivere rapporterte om at det plutselig var helt andre barn de var bekymret for enn det de hadde trodd på forhånd.

Det er det universelle tilbudet med barnehager og skoler som er bærebjelken for å sikre at vi får dette til, og at de ordinære tjenestene er åpne. Vi var heller opptatt av å oppfordre til, og lage veiledere for hvordan, man skal lene seg ekstra godt frem. Det er et godt råd vi har hentet fra forskningslitteraturen – at man må jobbe mer proaktivt i slike kriser, fordi noen ikke selv vil oppsøke tjenesten fordi de er bekymret for smitte. Derfor er det viktig at tjenestene gjør seg mer tilgjengelige. Det at tjenestene gjør seg mer tilgjengelige har vi jobbet mye med gjennom bl.a. veiledere.

Jeg vil mene at regjeringen ble tydeligere og tydeligere. Jeg var litt skuffet innledningsvis etter at vi så tydelig sa at dette måtte på plass, og at regjeringen ikke var tydelig nok innledningsvis. Etter hvert har regjeringen vært tydeligere, og det mener vi er årsaken til at vi har hatt færre stengte barnehager og skoler.

TB: Når det gjelder medvirkning har vi sett rapporter om at det har vært relativt lite bruk av barn og unges stemmer inn i beslutninger om smitteverntiltak. Kommunene er pålagt å ha ungdomsråd. Rapportene vi har fått tyder på at ungdomsrådene i noen tilfeller har ligget nede, eller ikke blitt brukt i det hele tatt. I andre tilfeller har de ikke vært brukt til å diskutere pandemi og tiltak. Ungdommene melder tilbake at tiltakene kunne vært mye bedre tilpasset dem, og også mer virksomme om de hadde fått være med på å spille inn.

MT: Vi har også formidlet dette til statsforvalterne, slik at de får kommunene og fylkeskommunale råd til å sette seg sammen.

Jeg vil nevne at det er flere enn Storberget av statsforvalterne som fortjener skryt. Vi vil skryte av alle statsforvaltere som har tatt barn- og ungeperspektivet raskt.

Har du noen synspunkter på kommunenes praksis – er det forskjeller mellom kommunene basert på størrelse og hvor i landet de ligger?

MT: Kommunene trenger råd. De har veldig mange oppgaver å jobbe med når de skal løse kriser. Mitt inntrykk er at de har vært veldig glade for å ha statsforvaltere som også har klart å koordinere direktoratene. Statsforvalterne har klart å sette dette bildet sammen, også når vi ikke har klart å koordinere oss mellom direktoratene. Statsforvalterne har vært veldig viktige.

Når det gjelder forskjeller mellom kommunene opplever jeg at fokus på barn og unge, og at vi ikke stenger ned det som har med barn og unge å gjøre, har blitt fanget opp mer likt i kommunene ettersom tiden har gått. Vi hadde et møte med bydelsdirektøren og analysesjef i Stovner bydel for kort tid siden. De har vært mer enn ivrige på å holde ting åpent. De påpeker at godt smittevern innenfor åpne institusjoner gjør at man bygger tillit, klarer å yte tjenester og reduserer smitten gjennom det, i stedet for at det blir ukontrollert samvær blant barn og ungdom. Stovner bydel har vært en av bydelene med mest smitte gjennom pandemien. De har kombinert faktainnsamling og oppsøkende virksomhet for å bøte på smittevernproblematikken, men også for å tilby de tjenestene man trenger. De opprettet for eksempel et lavterskel psykisk helsevern tilbud.

Når man står i en krise varierer det hvem som har den tyngste stemmen i kommunen, det være seg kommuneoverlegen, ordfører eller kommunaldirektøren. Gjør dere noe for å få fokus og engasjement hos den kommunale ledelsen på barnevernet?

MT: Det er ingen tvil om at det har vært en utfordring. Det har vi sett også hos statsforvalterne. Man ser ulike perspektiver frontet fra FHI, HOD, Hdir og oss. Det er ikke så lett for statsforvalteren å høre alle disse stemmene. Det har nok vært en vanskelig balansegang å gå i. Når det gjelder å gi råd til regjeringen har vi tenkt på hvem det er som faktisk har ansvaret for å gi barnestemmerådet når man treffer beslutninger. Til syvende og sist opplever vi at Hdir sine prosesser er viktigst, og holder i dem frem til de gir råd til regjering. Da er vi prisgitt at de husker på og ivaretar de tingene Bufdir spilte inn sist gang vi snakket sammen. Hdir har jo også i oppgave å ivareta de andre sektorene når de skal balansere sine råd. Det er nok en vanskelig balansegang.

Føler dere at dere har blitt hørt når de store beslutningene skal tas?

MT: Det kommer helt an på hvilke forventninger man har til å bli hørt. Som direktør i Bufdir tenker jeg at stemmen til barn- og unge er den viktigste, og at den skal høres før det sendes råd fra departementene. Det vil være en forventning og et ønske fra min side, så tenker nok andre annerledes om det.

Hva er de viktigste kompenserende tiltakene som er satt inn på Bufdirs områder?

MT: Det er et spørsmål vi ofte blir stilt. Det viktigste vi tenker for å kompensere for nedstenging er å sikre gode smitteverntiltak for å forhindre at du lukker døra. Du gjør hele tiden et valg mellom hva som er sosialt isolerende tiltak, hva som er andre smitteverntiltak og hva som er kompenserende tiltak? Vi hadde en diskusjon om hvorvidt vi skulle etablere andre arenaer for ungdom på kveldstid utenom skolen, som et kompenserende tiltak. Da tenkte vi det er viktigere at skolen bruker tid på å lage gode smitteverntiltak slik at skolene kan holdes åpne. Vi vet hvordan vi skal drive skoler og har brukt mange tiår på å utvikle skoler i Norge. Det å lage andre sosiale arenaer for barn utenfor skolen, opplever jeg som veldig rart. Fokuset vårt har hellet vært godt smittevern slik at vi klarer å øke tilgjengeligheten, slik vi har gjort for familievern og andre institusjoner. I tillegg tror vi det har vært viktig å gjøre tiltak opp mot befolkningen, med for eksempel alarmtelefon og denne type informasjon slik at barn og unge blir kanalisert riktig sted.

TB: God informasjon er viktig, også for å sikre etterlevelse. Vi mener i prinsippet at det ikke finnes mange gode kompenserende tiltak. Vi mener det viktigste er at man gjør grundige forholdsmessighetsvurderinger før man iverksetter tiltak som påvirker tjenesteområdet, slik at man sikrer at man ikke iverksetter unødvendige eller feil tiltak.

MT: I tillegg har vi sett på måter for å være proaktive i virksomhetene. Dvs. hvordan man tenker om oppsøkende virksomhet dersom det er nødvendig med nedstenging. Det har vi sett på som et viktig kompenserende tiltak. At man strekker seg lenger ut for å identifisere disse barna, enten det handler om telefon, video eller å gå en tur ute.

TB: Det har vi også gjort for egne tjenester for å holde dem i gang. Vi har for eksempel laget prosesser for å holde familieråd i gang på en trygg måte digitalt. Men det er de færreste som har bedre effekt av et digitalt tilbud, enn et fysisk tilbud. Vi har ønsket å begrense det, men muliggjøre det.

Oppfatter jeg riktig at det som er av kompenserende tiltak er initiert fra dere?

MT: Nei, skolesektoren har hatt enormt med kompenserende tiltak. De har gjort masse for å følge opp hva som er status og komme opp med løsninger.

TB: Det er gjort fritidstiltak i kommunene. Det er masse som er gjort av også andre aktører.

MT: Når det gjelder frivillig sektor har vi hatt tilskuddsordninger ut mot barn og unge. Vi gjorde mye aktivitet for å mobilisere opp frivillig sektor slik at de tok grep for å komme i gang igjen. Vi så at de også var litt trege og forsiktige i begynnelsen.

Er tiltak rettet mot barn og unge en blanding av tiltak fra kommuner, direktorat og regjeringsbeslutninger?

MT: Ja. Kommunene er de som har iverksatt flest kompenserende tiltak. De har kastet seg rundt for å se på kompenserende tiltak for å øke tilgjengeligheten.

Er det noen kompenserende tiltak du savner?

MT: Det hadde vært bra å ha tilgang til mer statistikk og tverrgående data på tjenestene, slik at vi hadde sluppet å «plage» statsforvalterne og kommuner. Da kunne vi raskere monitorert hva som var utfordringene i kommunene og vi kunne antakeligvis laget mer treffsikre råd. Statistikken og de daglige oppdateringene fra FHI har betydd enormt mye for smittesporing og utvikling av tiltak. Men vi har brukt veldig mye mindre tid på å finne ut hvordan vi skal monitorere den negative effekten av tiltakene. Der har vi ikke klart å mobilisere nok systematikk om hvordan vi skal gjøre det. Når man da sier man skal gjøre forholdsmessighetsvurderinger blir det vanskelig når man ikke helt har bestemt seg for hva man skal måle, og hvordan vi skal sette det opp. Vi skulle ønske vi hadde bedre data på effekten av tiltak, og at det var tydeligere hva som ligger i de ulike vektskålene når vi vurderer forholdsmessighet.

Er det det noen av de kompenserende tiltakene som vi ikke burde brukt og som har vært kontraproduktive?

MT: Det er helt sikkert noen tiltak som ikke har vært lure å gjøre, uten at vi kommer på det akkurat nå.

Dere er avhengig av kunnskap i alt dere gjør. Er det opplagte kunnskapshull som relaterer seg til tiltakene som man burde tatt tak i og gjort noe med?

MT: Det handler om at vi ikke har sammenstilte, håndterbare og analyserbare tall om tjenestene ute. En ting er i krisesituasjoner, men vi er nå på vei inn i problemstillinger med kompetanseutfordringer ute i kommunesektoren. Da skulle vi gjerne hatt mulighet til å sette sammen mer tall på tvers av kommunesektoren og opp mot ledervariabler og hvordan folk faktisk har det. Da kan du også ha mer treffsikre tiltak, slik at det ikke bare blir de lange forskningsrapportene vi baserer oss på. Det vi har hatt mye glede av er at vi har vært ute og målt, fått tilbake tall og agert på det. Jeg anbefaler dere å snakke med bydelsdirektøren i Stovner. De har brukt tallene de løpende har fått inn og iverksatt tiltak på bakgrunn at det.

Vi har iverksatt mye forskningsarbeid inn mot blant annet FamilieForSK-studien.

På spørsmål om du opplever at barn og unge har blitt skjermet, nevnte du at du var skuffet over regjeringen innledningsvis, men at de etter hvert ble tydeligere på at barn og unge skulle skjermes. Kan du si litt mer om den overgangen? Når ble de tydeligere og hva ble de tydeligere på?

MT: Dette må ses i lys av at vårt ansvar er barn og unge, og at det er det vi er opptatt av. Vi leter etter de budskapene. Jeg tenker særlig på pressekonferansene man hadde. Observasjonen om at alle legger lag på lag med smitteverntiltak, er veldig viktig for å forstå hvordan vi har tenkt. Om man ikke går raskt ut og er tydelige på at barneverntjenesten ikke skal på hjemmekontor, da er det ikke sikkert at det når frem til dem som sitter i beredskapsstaben i kommunen og har veldig mange andre oppgaver å løse. Vi så for eksempel sent i forløpet at det var en kommune som stengte ned barnevernkontoret sitt. De satt på rådhuset og siden det kom en generell retningslinje i kommunen om at alle på rådhuset ble sendt på hjemmekontor, tok også barnevernkontoret hjemmekontor.

Kommunikasjonen ut har ofte vært hva som har skjedd på pressekonferanser, og det som står i presseskrivene som har kommet i den forbindelse. Om barns skjerming har stått et annet sted, så kommer ikke det frem til de som sitter med tjenestene ute i kommunene. I begynnelsen opplevde vi at det var mange andre ting man var opptatt av å kommunisere, og at skjerming av barn ikke kom så tydelig frem.

TB: Det snudde gradvis. Det gikk fra at man begynte å legge til at barn og unge skal skjermes, til at det ble litt tydeligere hva det innebar. Når det nå (desember 2021) skulle lages tiltak ser vi at regjeringen faktisk har kommet med en del tiltak som ikke treffer barn og unge, mens regjeringen i en annen periode sa at man skulle skjerme barn og unge, men likevel kom med tiltak som traff barn og unge.

MT: Da det ble innført toetersregel hadde koordineringsgruppa i forkant møter før man skulle treffe beslutningen. Koordineringsgruppen var presise på at toetersregelen ikke bør gjelde barn og unge, for da ville de ordinære tjenestene bli betydelig vanskeliggjort. Det ville bety å legge ned alt. Da kom vi med et tydelig råd om at det ikke bør gjelde barn og unge. Når vi da så regjeringens bestemmelser lå ikke dette inne. Vi oppdaget fort at det var en feil og gjorde dem oppmerksomme på det. Da ble det rettet opp med en gang.

I januar 2021 ble det innført soner hvor rødt nivå skulle være digital undervisning. Hvilke refleksjoner gjorde dere dere om dette og var dere involvert i forkant av beslutningen?

MT: Den beslutningen kom tidlig i januar 2021. Om jeg ikke husker feil var jeg på politisk kvarter og uttrykte tydelig at det var for strengt. Jeg husker ikke om det var akkurat det tiltaket du nevner, men jeg mener det var i forbindelse med skolestenging hvor vi ikke ble involvert. Vi uttrykte tydelig at det var for strengt. Jeg husker ikke helt når det var, men det var rundt denne tiden.

Tema 5: Etter pandemien

Er det noen grupper barn og unge du er særlig bekymret for nå? Noen grupper som har mistet så mye under pandemien, på den ene eller andre måten, at de vil merke konsekvensene over tid?

MT: Vi tenker barn med særlige behov, funksjonshemmede barn. Vi har sett løvemammaene som har vært ute og som har barn med komplekse problemstillinger. De oppfatter nok med rette at det har vært veldig vanskelig å utløse de tjenestene de burde ha fått under pandemien. Det kan handle om spesialopplæring, men det handler også om habilitering. Det kan også handle om alminnelig helsehjelp. Det er grupper vi er særskilt bekymret for. Vi er også særskilt bekymret for psykisk helse. Det er vanskelig å vite hvordan det har gått. Vi har ikke hatt så mye å gjøre med unge voksne, eller universitetsungdommen, men vi er også bekymret for dem.

TB: Vi ser at undersøkelsene fra NKVTS at de som har hatt utfordringer på ulike områder har fått det verre, for eksempel de som har foreldre med rusproblemer. De gruppene er kanskje også de som har vært mest voldsutsatt. Det gir konsekvenser for mange som varer lenge.

MT: Vi har hatt med oss Hdir på å lage en egen liste over tjenester som bør være oppe for at barn og unge skal ha det bra. I den forbindelse mener vi rusinstitusjoner og voksenpsykiatri er viktig, fordi foreldre som ruser seg og er i psykiatrien er risikoutsatt for å utøve vold mot barn, i tillegg til at de selv er utsatt for å ha det verre under pandemien. Det som har vært av etterslep innen den delen av spesialisthelsetjenesten gjør at vi samlet sett bekymrer oss for dem. Basert på utenlandske forskningsrapporter vet vi at det er de som strever mest når man gjør inngripende tiltak. Det er også dem vi strever med å hjelpe i en normalsituasjon. Vi strever fra før, og det blir enda vanskeligere å hjelpe dem når tjenestene blir mer tilbakeholdne.

Er det noe kan gjøres for å kompensere for de som allerede har blitt rammet av de du har nevnt? I så fall - er det iverksatt eller vil dere iverksette det?

MT: Vi har jobbet i mange år med å utvikle de tjenestene vi har, til de målgruppene vi har. Det er jobbet enda mer nå ved å tilnærme seg med digitale løsninger og andre tiltak som gjør at man får mer intensiv oppfølging. Noen føler at de har fått tettere hjelp ved at man bl.a. bruker mer videokonsultasjoner. Det å fortsette med teknologisk utvikling er en viktig bit. Slik vi har forstått det har man fått lagt om tjenesteutøvelsen sin, også i tilgrensende tjenester, ved at man har fått trening i å bruke videokonsultasjoner mv. Dette er det en viktig læring i, men det kan ikke løse alt. Man må finne balansen. Noen ganger må du ha fysisk tilstedeværelse.

TB: Det kan hende at den oppmerksomheten vi har hatt på barn og unge som har hatt det vanskelig under pandemien, har ført til økt bevissthet også i voksentjenestene for at den personen de har inne til konsultasjon har en familie og har barn.

MT: Vi vil alltid fokusere på at det ikke er den enkelte tjenesteutøver som løser dette alene. Det handler om å ha en ledelse i kommunen eller i staten som har oppmerksomhet på dette og er opptatt av å få til den nødvendige koordineringen mellom tjenestene. Slik som vi hører politikere og andre ser man mer avhengighetene mellom de ulike tjenestene i pandemien. Jeg håper man tar med seg dette også fremover, slik at tjenestene jobber enda tettere sammen og forstår hvor viktige de er for hverandre. Det er en gladsak i seg selv at det foregår så mye godt samarbeid. Dette må man styrke enda mer fremover.

Har Bufdir lært noe gjennom pandemien som etaten vil ta med videre? Er det noe vi har glemt å spørre om som du brenner inne med?

MT: Vi er midt i pandemien. Vi bruker vår løpende kunnskap til å justere. Det er viktig å understreke at det har vi faktisk gjort. Vi hadde ikke tenkt at vi kom til å mase om at man ikke skulle sitte på hjemmekontor. Det sto ikke i en eneste pandemiplan hos oss. Det er viktig å ta med at vi driver med løpende læring. Min oppfordring er at vi må bruke mer statistikk underveis om hvordan det går der ute. Om vi kun evaluerer til slutt, da er jeg redd for at barna i mellomtiden detter ut med badevannet. Mye av det vi har gjort har handlet om å løpende bruke kunnskap og ha oversikt over hva som skjer der ute. Det innebærer også å høre fra andre sektorer.

Et annet læringspunkt er at vi skal være veldig forsiktige med å stenge ned med mindre vi må. Det er tungt å få virksomhetene i gang igjen.

Vi har også lært at pandemier varer veldig lenge, og at utholdenhet er viktig. Vi regner med at vi får god læring av kommisjonsrapporten. Vi taler som sagt ut fra vårt perspektiv. Vi forsøker å hente inn informasjon fra andre, men det er naturlig at vi ser ting fra vårt ståsted og det er begrenset.

TB: Vi har lært at det å ha hyppig og tett dialog er nyttig, både til vanlig og i kriser.

Digital gjennomgang 23.02.2022. Referat godkjent av Mari Trommald og Tove Bruusgaard.

Oslo, 23.02.2022 Linda Aamodt